

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЛЕКСИКОЛОГІЇ І СТИЛІСТИКИ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОВНИХ КОМУНІКАЦІЙ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша - англійська

ОДЕСА
Видавець Букаєв Вадим Вікторович
2023

УДК 811.111:316.772.2(072)
О-753

Укладач:

І. М. Колегаєва, доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри лексикології і стилістики англійської мови ОНУ імені І. І. Мечникова

Рецензенти

І. Б. Морозова, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри граматики англійської мови ОНУ імені І. І. Мечникова

С. С. Богуславський, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри німецької філології ОНУ імені І. І. Мечникова

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету романо-германської філології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Протокол №1 від 30 серпня 2023 року*

О-753 **Основи** теорії мовних комунікацій : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 035 Філологія / уклад.: І. М. Колегаєва. – Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. – 18 с.

У методичних рекомендаціях подано практичні заняття (їх тематика, питання, які розглядаються, рекомендована література) та завдання для самостійної роботи.

Метою методичних рекомендацій є сформулювати та актуалізувати у здобувачів вищої освіти теоретичні знання про мовленнєву комунікацію загалом та англійську комунікацію зокрема, про закономірності успішної комунікації та причини комунікативних невдач у різних регістрах мовленнєвого спілкування. Передбачається формування вмінь аналізувати та адекватно описувати весь спектр мовленнєвих актів, а також функціональний потенціал різнокодової комунікації із застосуванням двох типів коду: як мовленнєвого так і піктографічного. Висвітлюється також феномен комунікативного посередництва: перекладу, адаптації та коментування. Для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, викладачів-науковців.

УДК 811.111:316.772.2(072)

© Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023

ЗМІСТ

Зміст	3
Передмова.....	4
Зміст навчальної дисципліни.....	7
Плани практичних занять.....	8
Завдання для самостійної роботи.....	12
Список рекомендованої літератури.....	13
Додатки.....	15

ПЕРЕДМОВА

Освітній компонент «Основи теорії мовних комунікацій» спрямований на формування глибоких системних знань здобувачів вищої освіти про методологічні підходи, теоретичні засади, технології, інноваційний доробок аналітичного підходу до англomовної комунікації в закладах вищої освіти. Ця навчальна дисципліна допомагає здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня оволодіти фундаментальними знаннями про основи комунікативної діяльності, спрямованої на обмін різноформатної інформації між мовцями, які є носіями однієї мови (англійської), а також носіями різних мов, що спілкуються між собою засобами англійської мови.

Мета освітнього компоненту полягає у ознайомленні здобувачів освіти із основами комунікативного вчення, введенням в коло їх знань таких базових термінопонять як *комунікація, повідомлення, адресант, адресат, кодування, декодування повідомлення, комунікативний шум, кроскультурна комунікація*.

Завданням **дисципліни** є ознайомлення із факторами, від яких залежить успіх чи перебіг у комунікації, яким чином розвиток вербальної комунікації пов'язаний із розвитком людської цивілізації; ознайомлення із поняттями *конвенційність комунікативної діяльності, етикет мовної поведінки*; ознайомлення із нормативами і приписами етнокультурної і міжкультурної комунікації, які є особливо валідними у разі професійної діяльності, що відбувається на межі різних мов, культур, етносів, а саме це притаманне майбутній фаховій діяльності студентів відділення англійської філології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: принципи функціонування мовленнєвої комунікації, усвідомлювати знакове підґрунтя мовленнєвої комунікації, розуміти диференційні особливості усного, письмового та комп'ютерного спілкування,

усвідомлювати роль мовного фактора у формуванні загальної картини світу і часткових картин світу (наукової, міфологічної, наївної і т.п.);

вміти: використовуючи отримані знання, ефективно спілкуватись в різних комунікативних ситуаціях (науковий, побутовий, діловий, мас-медійний дискурси), вміти кодувати і декодувати повідомлення з урахуванням приписів мовленнєвого етикету, розуміти причини комунікативного успіху/невдачі і засоби подолання комунікативних провалів, враховувати культурно-історичні регуляції вербальної і паравербальної комунікації.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основні положення теорії мовних комунікацій

Тема 1. Комунікація. Вербальна комунікація. Комуніканти

Тема 2. Знак. Кодування і декодування. Комунікативний ланцюжок. Вербалізація. Знаконосій

Тема 3. Усна, письмова, електрона комунікація. Розвиток суспільства і розвиток комунікації

Тема 4. Комунікативна діяльність людини. Співставлення фізичного, соціального і комунікативного простору і людського буття (діяльності) в кожному із них

Тема 5. Комунікативний успіх VS комунікативна невдача

Тема 6. Мова VS мовлення. Рівні мовної ієрархії

Тема 7. Монолог VS діалог. Структурні, мовні, комунікативні особливості монологічного, діалогічного мовлення. Типи діалогу. Закон економії мовленнєвих зусиль

Тема 8. Культура і комунікація. Етикет і комунікація

Тема 9. Теорія мовленнєвих актів

Тема 10. Паралінгвістичні засоби комунікації. Художня VS нехудожня комунікація.

Тема 11. Комунікативне посередництво (переклад, адаптація, коментар). Мегатекст

Тема 12. Комунікативні статуси повідомлення

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1-2. Комунікація. Вербальна комунікація. Комуніканти. Знак, кодування і декодування. Комунікативний ланцюжок. Вербалізація. Знаконосій.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460с.
2. Гриффін Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с.
3. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
4. Новицька О. Основи теорії мовної комунікації. Навч. посібник. Маріуполь. МДУ. 2018. 106 с.
5. <http://www.communicationstudies.com/communication-lectures-and-communication-courses>

Тема 3-4 Усна, письмова, електронна комунікація. Розвиток суспільства і розвиток комунікації. Комунікативна діяльність людини. Співставлення фізичного, соціального і комунікативного простору людського буття і діяльності в кожному із них.

Рекомендована література

1. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
2. Потапенко С. Сучасний англомовний медіа-дискурс. Ніжин. Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя. 2019. 391 с.
3. Квіт С. Масові комунікації. К. Києво-Могилянська Академія, 2018, 352с.
4. Косюк О. Теорія масової комунікації: навч. посібник. Луцьк. ВНУ ім.Лесі Українки. 2012. 384 с.
5. Новицька О. Основи теорії мовної комунікації. Навч. посібник. Маріуполь. МДУ. 2018. 106 с.
6. <http://kolegaeva.onu.edu.ua/staty>
7. <https://www.britannica.com/>

Тема 5. Комунікативний успіх VS комунікативна невдача. Три варіанти комунікативних невдач і засоби їх подолання. Роль тезаурусу адресанта і адресата в успішності їхньої комунікативної діяльності.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460с.
2. Гриффин Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с.
3. Потапенко С. Сучасний англомовний медіа-дискурс. Ніжин. Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя. 2019. 391 с.
4. <http://www.communicationstudies.com/communication-lectures-and-communication-courses>
5. <http://kolegaeva.onu.edu.ua/staty>

Тема 6. Мова VS мовлення. Рівні мовної ієрархії. Функціонування мовних одиниць фонемно-графемного, морфемного, лексичного і синтаксичного рівнів у мовленнєвій комунікації.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460с.
2. Гриффин Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с.
3. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
4. <http://kolegaeva.onu.edu.ua/staty>

Тема 7. Монолог VS діалог. Структурні, мовні, комунікативні особливості монологічного, діалогічного мовлення. Типи діалогу. Закон економії мовленнєвих зусиль. Його прояви в усній, писемній і електронній комунікації.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460с.
2. Гриффин Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с.
3. Потапенко С. Сучасний англомовний медіа-дискурс. Ніжин. Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя. 2019. 391 с.

4. <https://www.britannica.com/>
5. <http://center-for-nonverbal-studies.org/htdocs/6101.html>

Тема 8. Культура і комунікація. Культура як матеріальна спадщина і як *modus vivendi*. Поняття етикету і мовленнєвого етикету. Етикетна регламентація комунікативної діяльності в різних соціально-культурних контекстах.

Рекомендована література

1. Квіт С. Масові комунікації. К. Києво-Могилянська Академія, 2018, 352 с.
2. Яковлєва О. Обрядовий дискурс у системі національної лінгвоментальності. Одеса. «ОНУ імені І.І. Мечникова». 2014. 396 с.
3. <https://www.coursera.org/courses?query=communications>
4. <http://www.communicationstudies.com/communication-lectures-and-communication-courses>

Тема 9. Теорія мовленнєвих актів. Різновиди мовленнєвих актів (асертив, квеситив, директив, комісив, менасив). Прямі і непрямі мовленнєві акти. Феномен перформативів і їхньої конвенційності.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460 с.
2. Гриффін Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с.
3. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
4. <http://www.communicationstudies.com/communication-lectures-and-communication-courses>

Тема 10. Паралінгвістичні засоби комунікації. Художня VS нехудожня комунікація. Співставлення діяльності адресанта і адресата в кожному типі комунікації. Феномен верифікації інформації в кожному типі комунікації.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460с.

2. Гриффин Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с.
3. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
4. <http://kolegaeva.onu.edu.ua/staty>

Тема 11. Комунікативне посередництво: переклад, адаптація, коментар. Фактор ідентичності/різниці тезаурусних, культурологічних і мовних запасів адресанта і адресата в такій комунікації. Феномен мегатексту, компоненти мегатекстової структури повідомлення в різностильових повідомленнях.

Рекомендована література

1. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
2. <http://www.communicationstudies.com/communication-lectures-and-communication-courses>
3. <http://kolegaeva.onu.edu.ua/staty>
4. <https://www.britannica.com/>

Тема 12. Комунікативні статуси повідомлення: зовнішній, потенційний, внутрішній. Фінальне тестування з дисципліни «Основи теорії мовних комунікацій».

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460 с.
2. Гриффин Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с.
3. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
4. <http://kolegaeva.onu.edu.ua/staty>

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість Годин	
		Очна форма	Заочна форма
1	Тема 1, 2. Білатеральна теорія знаку. Конспект	8	8
2	Тема 3, 4. Особливості електронної комунікації. Конспект	10	10
3	Тема 5. Комунікативна невдача: передумови. Доповідь.	4	6
4	Тема 6. Мова vs мовлення за Ф. де Соссюром. Конспект	4	6
5	Тема 7. Закон економії мовленнєвих зусиль. Конспект	8	8
6	Тема 8. Мовленнєвий етикет у різних культурах. Доповідь	4	8
7	Тема 9. Типи мовленнєвих актів. Конспект.	4	6
8	Тема 10. Види невербальної комунікації. Доповідь.	4	6
9	Тема 11. Мегатекст: поняття, приклади Доповідь	4	6
10	Тема 12. Комунікативні бар'єри. Конспект	4	6
Разом		54	76

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни “Основи теорії мовних комунікацій”. Одеса: ОНУ, 2023. 13с.
2. Силабус навчальної дисципліни “Основи теорії мовних комунікацій”.

Основна

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ, Вид.дім Дм.Бураго. 2013. 460с.
<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1922?show=full>
2. Гриффін Е. Коммуникация: теория и практики. Пер.с англ. Харків, «Гуманітарний центр». 2015. 688 с. <http://kyiv-heritage-guide.com/sites/default/files/%D0%93%D0%A0%D0%98%D0%A4%D0%A4%D0%98%D0%9D%20-%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%202015%20688%D1%81.pdf>
3. Дегтярьова К. Основи теорії мовної комунікації. Навчально-методичний посібник. Полтава. ПНПУ. 2012. 70 с.
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5045/1/Degtyarova.pdf>
4. Потапенко С. Сучасний англomовний медіа-дискурс. Ніжин. Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя. 2019. 391 с.

Додаткова

1. Квіт С. Масові комунікації. К. Києво-Могилянська Академія, 2018, 352с.
<https://kvit.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/Mass-Communications-2018.pdf>
2. Косюк О. Теорія масової комунікації: навч. посібник. Луцьк. ВНУ ім.Лесі Українки. 2012. 384 с.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/10031/1/kosiuk%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0%201.pdf>
3. Новицька О. Основи теорії мовної комунікації. Навч. посібник. Маріуполь. МДУ. 2018. 106 с.

https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2756/1/NP_movna_komunikatsia.pdf

4. Яковлева О. Обрядовий дискурс у системі національної лінгвоментальності. Одеса. «ОНУ імені І.І. Мечникова». 2014. 396 с.
http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10450/1/Yakovleva_mono.pdf

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://www.communicationstudies.com/communication-lectures-and-communication-courses>
2. <http://kolegaeva.onu.edu.ua/staty>
3. <https://www.britannica.com/>
4. <http://center-for-nonverbal-studies.org/htdocs/6101.html>
5. <https://www.coursera.org/courses?query=communications>

Додатки

Додаток А

ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. Знак. Семіотика.
2. Кодування і декодування.
3. Комунікативний ланцюжок.
4. Вербалізація. Знаконосій
5. Комунікативна діяльність людини.
6. Комунікативний успіх
7. Комунікативна невдача
8. Мова vs мовлення.
9. Рівні мовної ієрархії
10. Монолог: структурні, мовні, комунікативні особливості
11. Діалог: структурні, мовні, комунікативні особливості
12. Закон економії мовленнєвих зусиль
13. Культура і комунікація
14. Теорія мовленнєвих актів
15. Паралінгвістичні засоби комунікації
16. Комунікативне посередництво (переклад).
17. Комунікативне посередництво (адаптація).
18. Комунікативне посередництво (коментар).
19. Мегатекст
20. Комунікативні статуси повідомлення
21. Іллокутивний акт
22. Перлокутивний акт
23. Комунікативне табу
24. Кінесика
25. Просодика
26. Такесика
27. Сенсорика
28. Проксеміка
29. Хронеміка
30. Функції комунікації

Додаток Б

Терміни проведення самостійної роботи (у кількості годин)

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість Годин	
		Очна форма	Заочна форма
1	Тема 1, 2. Білатеральна теорія знаку. Конспект	8	8
2	Тема 3, 4. Особливості електронної комунікації. Конспект	10	10
3	Тема 5. Комунікативна невдача: передумови. Доповідь.	4	6
4	Тема 6. Мова vs мовлення за Ф. де Соссюром. Конспект	4	6
5	Тема 7. Закон економії мовленнєвих зусиль. Конспект	8	8
6	Тема 8. Мовленнєвий етикет у різних культурах. Доповідь	4	8
7	Тема 9. Типи мовленнєвих актів. Конспект.	4	6
8	Тема 10. Види невербальної комунікації. Доповідь.	4	6
9	Тема 11. Мегатекст: поняття, приклади. Доповідь	4	6
10	Тема 12. Комунікативні бар'єри. Конспект	4	6
Разом		54	76

Додаток В

Критерії оцінювання письмових завдань

За системою ОНУ імені І.І.Мечникова	Оцінка ECTS	За національною шкалою	Визначення
1	2	3	4
90–100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти правильно, повно, системно виклав матеріал щодо проблеми, яка розглядається, виявляючи при цьому самостійні творчі ідеї.
85–89	B	добре	Здобувач вищої освіти достатньо правильно, повно й системно виклав матеріал щодо проблеми, яка розглядається, виявляючи при цьому розуміння текстових нюансів.
75–84	C		Здобувач вищої освіти припустився однієї-двох несуттєвих помилок, дотримуючись достатньої повноти, системності викладу матеріалу щодо проблеми, яка розглядається.
70–74	D	задовільно	Здобувач вищої освіти припустився двох суттєвих помилок у поданні матеріалу щодо проблеми, яка розглядається, відповідь є недостатньо повною й систематизованою.
60–69	E		Здобувач вищої освіти припустився трьох та більше суттєвих помилок у поданні матеріалу щодо проблеми, яка розглядається, відповідь є недостатньо повною й систематизованою.
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Здобувач вищої освіти продемонстрував поверхове розуміння матеріалу і висвітив несистематизовані особливості аналізованого тексту.
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач вищої освіти не виклав матеріалу щодо проблеми, яка розглядається.

Додаток Г

Критерії та шкала оцінювання

За системою ОНУ імені І.І.Мечникова	Оцінка ECTS	За національною шкалою	Визначення
1	2	3	4
90–100	A	зараховано	Здобувач вищої освіти правильно, повно, системно виклав матеріал, що розглядається, виявляючи при цьому творчий підхід до проблеми аналізованого тексту.
85–89	B	зараховано	Здобувач вищої освіти достатньо правильно, повно й системно виклав матеріал щодо проблеми, яка розглядається.
75–84	C		Здобувач вищої освіти припустився однієї-двох несуттєвих помилок, дотримуючись достатньої повноти, системності викладу матеріалу щодо проблеми, яка розглядається.
70–74	D	зараховано	Здобувач вищої освіти припустився двох суттєвих помилок у поданні матеріалу щодо проблеми, яка розглядається, відповідь є недостатньо повною й систематизованою.
60–69	E		Здобувач вищої освіти припустився трьох та більше суттєвих помилок у поданні матеріалу щодо проблеми, яка розглядається, відповідь є недостатньо повною й систематизованою.
35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання	Здобувач вищої освіти продемонстрував розуміння лише деяких елементів матеріалу, що розглядається.
0–34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач вищої освіти не виклав матеріалу щодо проблеми, яка розглядається.

Навчальне видання

ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша - англійська

Укладач:
Колегаєва Ірина Михайлівна

В авторській редакції

Підп. до друку 30.08.2023. Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 1,0. Наклад 100 пр.
Зам. № 245. Видавець Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська, 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 0949464393, 0487431393 e-mail: 7431393@gmail.com